

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ มากมาย สภาพความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ปัญหาการลดลงของป่าไม้ ปัญหาดินสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำ ความเสียหายที่เกิดจากน้ำท่วมและน้ำเน่าเสียไม่เหมาะแก่การใช้และการบริโภค (สมนึก อ่องเอิบ 2519: 63) แม้กระทั่งปัญหามลพิษทางอากาศซึ่งมีสาเหตุมาจากการคมนาคมขนส่งที่ใช้เครื่องยนต์และโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยก๊าซพิษประเภทต่าง ๆ ออกมา การระเบิดหิน โรงโม่หินที่ทำให้เกิดฝุ่นละอองในบรรยากาศ ตลอดจนกิจกรรมด้านการเกษตร การเผาและเน่าเหม็นของขยะมูลฝอยล้วนมีผลทำให้อากาศไม่เหมาะต่อการหายใจของสิ่งมีชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 2525: 34) นอกจากนี้การทำเหมืองแร่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาอย่างมาก ทำให้เกิดการพังทลายของดิน น้ำเสีย อากาศเสีย กากตะกอนทำให้แหล่งน้ำดิน เขินและอาจทำลายทรัพยากรทางทะเลอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 2526: 33)

ภาคเหนือเป็นภาคหนึ่งของประเทศที่ประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ที่รุนแรงที่สุด ภาคเหนือเป็นภาคที่มีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดของประเทศ แต่ภายในช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมาพื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว ดังนี้คือ ในปี พ.ศ. 2504 ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดประมาณ 122,000 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 68.54 ของพื้นที่ และในปี พ.ศ. 2531 มีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่ประมาณ 80,402.35 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 47.39 ของพื้นที่ (จุลสารสภาวะแวดล้อม 2532: 54) จังหวัดที่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้มาก 3 จังหวัดแรกคือ พะเยา น่าน กำแพงเพชร สาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าลดลงคือ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก การทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเขาที่หักล้างถางพงทำไร่

เลื่อนลอยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว การนำไม้มาใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องเรือน การแกะสลัก ตลอดจนทำถ่านฟืนสำหรับหุงต้ม และการใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ นอกจากนี้ ไฟป่าก็ยังเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ในภาคเหนือลดลง (ภาคเหนือ เป็นภาคที่มีไฟป่าทำลายป่าไม้มากที่สุด) ซึ่งสาเหตุของการเกิดไฟป่าส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ มากกว่าจะเกิดจากธรรมชาติ (เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา 2532: 1 - 2) สภาพความเสื่อมโทรมและการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก เพราะป่าไม้ในภาคเหนือเป็นป่าต้นน้ำลำธาร อันเนื่องมาจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน ภาคเหนือจึงเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำที่สำคัญ ๆ คือ บึง วัง ยม น่าน ที่ไหลลงสู่ภาคกลางรวมกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา

นอกจากจะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้แล้ว ภาคเหนือยังมีแหล่งธรรมชาติที่สวยงามหลายอย่าง เช่น ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคเหนือ และเป็นแหล่งวัฒนธรรมรุ่นเก่าสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ยุคต้น ๆ (เมืองโบราณ 2528: 3) ที่ได้มีการสำรวจขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีต่าง ๆ มากมาย เช่น เครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับที่ทำจากหินและโลหะสำริด ภาชนะดินเผา หลุมฝังศพ ซากโครงกระดูกของมนุษย์ (สายันต์ ไพรชาญจิตร 2530: 66 - 83) นอกจากนี้ยังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่าอีกมากมาย เช่น วัดที่เก่าแก่ พระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ ศิลปวัตถุ จิตรกรรม ฯลฯ แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่แหล่งธรรมชาติที่สวยงาม โบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่าเหล่านี้ถูกทำลายจนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมและเสียหาย ทั้งจากสภาวะทางธรรมชาติ ได้แก่ สภาพดินฟ้าอากาศ การเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยา และจากการกระทำของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม การกระทำโดยตรง เช่น การระเบิดหินบริเวณภูเขา การลักลอบขุดเจาะหาของมีค่าจากแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ การรื้อทำลาย โยกย้าย ลักขโมย การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของศิลปกรรม เป็นต้น ส่วนการกระทำทางอ้อมเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อศิลปกรรมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็วทำให้รุกล้ำเขตโบราณสถาน เป็นผลให้สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเสียหายและขาดทัศนียภาพอันงดงาม การตัดแปลง เสริมแต่งแหล่งธรรมชาติตามบริเวณถ้ำและน้ำตกหรือการทิ้งขยะมูลฝอยลงในแหล่งน้ำหรือสถานที่ท่องเที่ยว การกระทำเช่นนี้ของมนุษย์นับเป็นตัวเร่งที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงจำเป็นต้องการเร่งดำเนินการแก้ไขบูรณะซ่อมแซมดูแลรักษาให้เป็นสมบัติของส่วนรวมไว้ให้นานที่สุด

สภาพความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมดังกล่าว มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ถึงแม้รัฐบาลจะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหามาและกำหนดมาตรการป้องกันอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ดังที่ พิชัย รัตตกุล (สาส์นจาก ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี เอกสารพิเศษ: 3) กล่าวไว้ว่า การแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 โดยมีสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง มีคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติทำหน้าที่พิจารณา วางแผน ดำเนินการแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น จากนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) ที่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยกล่าวถึงการส่งเสริมและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้อย่างละเอียด ทำให้เกิดความชัดเจนในอันที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ การดำเนินการดังกล่าวยังคงต่อเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534)

จากสภาพความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์เป็นสาเหตุสำคัญ ดังที่ เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2532: 3) กล่าวไว้ว่า "การกระทำของมนุษย์ล้วนมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม" ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง หรืออาจเกิดจากจิตใจของมนุษย์ที่ขาดความสำนึก ขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มุ่งแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ขาดระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต การขาดสิ่งดังกล่าวแม้เพียงสิ่งเดียวอาจก่อให้เกิดปัญหาสีสิ่งแวดล้อมได้ สภาพการณ์เช่นนี้การแก้ปัญหาในแต่ละจุดนั้นย่อมไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะในไม่ช้าปัญหาเหล่านั้นอาจเกิดขึ้นอีกได้ การแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพนั้น ต้องศึกษาสภาพและสาเหตุของปัญหาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วจึงใช้วิธีการแก้ไขที่ถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนวิธีการใช้และการพัฒนา ส่งเสริม ปรับปรุงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นไว้ ดังที่ เรย์มอนด์ เอฟ ดัสมานน์ (Raymond F. Dasman 1968: 6) กล่าวว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพของสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไปเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ทวี และ ทศนีย์ ทองสว่าง (2523: 1) ซึ่งสรุปได้ว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการนำสิ่งแวดล้อมมาใช้ อย่างฉลาดและมีเหตุผล เพื่อที่จะให้สิ่งแวดล้อมนั้นมีคุณภาพที่ดีตลอดไปสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งรวมไปถึงการหาทางจำกัดและป้องกันมลพิษของสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดขึ้นในสังคมส่วนรวม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยย์ให้มากที่สุด นานที่สุด โดยมีการสูญเสียน้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็พยายามรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมส่วนรวมอีกด้วย ดังนั้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมแนวทางหนึ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะ
ได้ผลและมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ การสร้างความตระหนักความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญประการหนึ่ง ที่สามารถนำมาปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาให้เกิดความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องให้การศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาและวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2523: 148) ได้เสนอแนะว่า "ผลของการศึกษาและการให้ความรู้ความเข้าใจนั้น สามารถปรับและปรุงแต่งเจตคติ พฤติกรรม ตลอดจนเสริมสร้างค่านิยมและก่อให้เกิดความสำนึกแห่งความรับผิดชอบทางด้านสิ่งแวดล้อมได้" ข้อเสนอนี้ดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของ บัณฑิต จุฬาสัย (2528: 18) ที่ว่า "การแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้นจำเป็นต้องอาศัยการรับรู้ที่ถูกต้อง การสร้างสำนึกที่ดีของแต่ละบุคคล" และ ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ (2530: 752) ก็มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า การศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหาและความสัมพันธ์อันใหม่ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ รวมทั้ง ฉลาดชาย รมิดานนท์ (2532: 21) ที่เห็นว่า การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมิได้อยู่ที่การหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการสร้างทัศนคติ ค่านิยมและจิตสำนึกที่จะนำไปสู่การป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม และ เข้าใจเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ด้วย ดังนั้นการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมจึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคคลให้เกิดความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงจะทำให้การป้องกัน การแก้ไขและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดการศึกษา มีจุดมุ่งหมายที่จะปลูกฝังให้เยาวชนของชาติมีความรู้ ความตระหนัก เจตคติ และรับผิดชอบต่อ

ต่อปัญหาที่เกิดขึ้น รู้จักตัดสินใจกระทำสิ่งใด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ดังความ
มุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (กระทรวงศึกษาธิการ 2520: 5-13)
ในข้อที่ 9 และข้อที่ 52 ซึ่งมีสาระดังนี้

. . . .

ข้อที่ 9 ให้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ
ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรของประเทศ

. . . .

ข้อที่ 52 รัฐพึงจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและก่อให้เกิด
ความสำนึกในคุณค่าและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ
สภาพแวดล้อม ตลอดจนเข้าใจเรื่องประชากรศึกษา . . .

และในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) (สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ 2529: 28) ได้กำหนดนโยบายในหมวด (ค) ว่าด้วยการทำนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาติดังข้อที่ 3 และข้อที่ 4 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

. . . .

ข้อที่ 3 ฝึกและอบรมให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้
และเข้าใจคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม เอกลักษณ์
และความเป็นไทย และสิ่งแวดล้อม

ข้อที่ 4 พัฒนาการเรียนการสอนทางด้านศิลปวัฒนธรรม
และสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนสำนึกและเห็นคุณค่าของ
สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม . . .

จากความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

โรงเรียนซึ่ง เป็นสถาบันการศึกษามีหน้าที่ป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
ของชุมชน โดยการส่งเสริมให้นักเรียนและประชาชนทั่วไป ได้ตระหนักถึงความสำคัญของ
สิ่งแวดล้อมที่มีต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และบุคคลผู้มีความสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง
คือ ครูผู้สอน เพราะนอกจากการสอนแล้วยังต้องส่งเสริมและพัฒนา เยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นเยาวชนที่จะเป็นผู้ช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาสภาวะแวดล้อม
ที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่า เยาวชนมีโอกาสรับรู้ทั้งในการศึกษาโดยตรง

และทางอ้อม มีความเข้าใจในคุณค่ามากขึ้นจากสังคมที่มีความใส่ใจในเรื่องสภาวะแวดล้อม และสามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้มากกว่าผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคต การพัฒนาให้เกิดความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม จึงเป็นการชี้แนะให้เยาวชนเหล่านี้มีความพร้อมที่จะสรรค์สร้างประโยชน์ ช่วยหาแนวทางและให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นครูจึงมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ให้มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา เป็นผู้มีความบทบาทอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนและ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่ นักเรียน โดยสอดแทรกเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้าในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ทั้งนี้เพราะ วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและ สังคม และมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพทั้งทางปัญญาและการใช้ปัญญา เพื่อตัดสินใจแก้ไขปัญหาของคนและสังคมที่อาศัยอยู่ ปัญหาสภาวะแวดล้อม เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ พลเมืองทุกคน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะต้องนำเข้ามาสอนในวิชาสังคมศึกษามากที่สุด เพราะเป็นการ สนับสนุนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาทางสังคมที่เป็นจริง (ลาวัวนีย์ วิทยาวุฒิกุล 2519: 77 - 78) ในทำนองเดียวกัน เลียวนาร์ด เอส เคนเวิร์ธีย์ (Leonard S. Kenworthy 1962: 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาว่า วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นวิชาที่ช่วยให้เด็กมีความเข้าใจถึงมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และความ เป็นอยู่ของมนุษย์ชาติอื่น ๆ โดยคาดหวังที่จะให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม นอกจากนี้ เซอร์ลีย์ เอช เองเกิล (Shirley H. Engle 1960: 301) ยังกล่าวว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ ว่าด้วยการศึกษาเพื่อความ เป็นพลเมืองดี และความเป็นพลเมืองดีจะดูได้จากคุณภาพของการตัดสินใจ ในเรื่องส่วนรวมและส่วนตัวเกี่ยวกับความสำนึกต่อสังคม ดังนั้นจึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะสอดแทรก เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เข้าในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูสังคมศึกษา ได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาความตระหนัก เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 7 และ เขต การศึกษา 8 ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรธรรมชาติโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่ามากแห่งหนึ่ง ของประเทศ และในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาการทำลายสภาพแวดล้อมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้และแหล่งธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และส่งผล

กระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก การพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กเรียนที่เป็นเยาวชนในท้องถิ่น เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขสภาพการณ์ดังกล่าวให้ดีขึ้นได้ เนื่องจากเยาวชนเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการมีส่วนร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหา พัฒนา และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนต่อไปในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสังคัมศึกษาในเขตการศึกษา 7 และเขตการศึกษา 8 ในการพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดแก่นักเรียนว่าได้ปฏิบัติอย่างไร ปฏิบัติเพียงใด รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมดังกล่าว เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง และส่งเสริมการพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กเรียน ในการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 7 และเขตการศึกษา 8 ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของครูสังคัมศึกษา โดยศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - ก. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในท้องถิ่น
 - ข. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - ค. การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูสังคัมศึกษาที่สอนในระดับมัธยมศึกษา

โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
เขตการศึกษา 7 และเขตการศึกษา 8

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การจัดกิจกรรม หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนการสอน โดย
สอดแทรกเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้าในเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ให้แก่นักเรียน ในด้าน
กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกับชุมชน

2. การพัฒนาความตระหนัก หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ที่ดีในการแสดงออกของความสำนึก เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การทำนุบำรุง ปรับปรุง ป้องกัน รักษา สงวน
และรู้จักนำสิ่งแวดล้อมนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างประหยัดและมีคุณค่ามากที่สุด

4. สิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น
อากาศ ดิน น้ำ แร่ ป่าไม้ สัตว์ป่า ทรัพยากรทางทะเล ชีวบริเวณ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์
สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่และสิ่งของอันเป็นสาธารณสมบัติ ตลอดจน
สารเคมีที่ใช้ในกิจกรรมการเกษตร

5. การรับรู้ของครูสังคมศึกษา หมายถึง ความรู้สึก ความเข้าใจ การรับทราบ
และการปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความตระหนัก
เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักเรียน

6. เขตการศึกษา 7 หมายถึง จังหวัดดังต่อไปนี้คือ ตาก นครสวรรค์ พิจิตร
พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร

เขตการศึกษา 8 หมายถึง จังหวัดดังต่อไปนี้คือ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน
แพร่ แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำปาง ลำพูน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูสังคมศึกษา ในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในวิชาสังคมศึกษา ให้แก่นักเรียน

2. เพื่อกระตุ้นให้ครูสังคมศึกษาจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความตระหนัก เกี่ยวกับการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมให้นักเรียน

3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้สนับสนุนให้มีการณรงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาสภาวะแวดล้อมให้ดีขึ้น
4. เพื่อ เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย